

ეპატრიარქოს

ოქტომბერი

№ 9
919

ცყვაბანი

7-13 მარტი 2019 წ. გამოიცეა 1999 წლის 8 იანვრიდან
ვასი 70 თეთრი

ადამის განდევნა

- ✖ პატრიარქის ქადაგება
- ✖ მიტიკური დღე.
- მარცვა გულის გაზაფხულია
- ✖ „არა არს სოჭალსა შინა
ცოდვა, არცა დაცემა,
 არცა სიბრროფი,
 მსხვილ,
 რომალი მა არა
 მიცოდავს“
- ✖ მუა საუკუნეების ფილოსოფია
- ✖ „...მოიმორე ტვირთი
 ამასოფლისა“
- ✖ საქართველოს პრაზიდენტი
 საინილოში
- ✖ ახალი სოციოლოგიური
 კველვა აშშ-ში მომდევნო
 ახალგაზრდაპის მასახებ
- ✖ მღვდელი იოანე ხატიაშვილი
 1854 — 1927

შუა საუკუნეების ფილოსოფია

ზოგადი მახასიათებლები

ანტიკურ ფილოსოფიასა და შუა საუკუნეების ფილოსოფიას შორის პირობით მიჯნად 529 წ. ითვლება, როდესაც ბიზანტიის იმპერატორ იუსტინიანე I-ის განკარგულებით დაიხურა უკანასკნელი ანტიკური ფილოსოფიური სკოლა - ათენის აკადემია. ამის შემდეგ, ვიდრე რენესანსის ხანამდე, შუა საუკუნეების ფილოსოფიის პერიოდია. შუა საუკუნეების ფილოსოფია არის ანტიკური ფილოსოფიური (განსაკუთრებით პლატონისა და არისტოტელეს) ტრადიციისა და შუა საუკუნეებისთვის დამახასიათებელი მონოთეისტური რელიგიის თვალსაზრისის ორიგინალური სინთეზი. ამასთან, უპრიანია, გამოიყოს ის სპეციფიკური ნიშნები, რომლებითაც შუა საუკუნეების ფილოსოფია ანტიკური ფილოსოფიისგან განსხვავდება.

პირველი მნიშვნელოვანი ასპექტი, რომელიც შუა საუკუნეების ფილოსოფიას ახასიათებს, არის პიროვნული ღმერთის ცნება. ანტიკურობა არა თუ არ იცნობდა პიროვნული ღმერთის ცნებას, არამედ მას არც კი გააჩნდა სპეციალური ტერმინი/სიტყვა პიროვნების აღსანიშნავად. ქრისტიანობის უმთავრესი სიახლე სწორედ პიროვნების ცნების შემოტანა და მისი მეშვეობით ღმერთის გააზრება იყო. შუა საუკუნეებმა შემოიტანა ცნება ყოვლადღძლიერი, ყოვლადკეთილი და ყოვლადგონიერი არსებისა, ანუ აბსოლუტისა. ანტიკურობას არ გააჩნდა ცნება არც აბსოლუტისა და არც აბსოლუტურობისა, როგორც ასეთისა. მასთან ღვთაებები არ გაიაზრებოდა ყოვლადკეთილად და ყოვლადგონიერად, მაშასადამე, ისინი ერთგვარად ნაკლოვანი იყო.

მეორე მნიშვნელოვანი ასპექტი, რაც დამასიათებელია შუა საუკუნეების ფილოსოფიის-

თვის, არის გრძნობადი და ზე-გრძნობადი სამყაროების ერთმანეთისგან მკვეთრი გამიჯვნა. მიწიერ და ზეციურ სამყაროებს ერთმანეთისგან ანტიკური ტრადიციაც მიჯნავდა, მაგრამ ეს გამიჯვნა შუა საუკუნეების ფილოსოფიურ აზროვნებაში კიდევ უფრო რადიკალური სახით განხორციელდა. მაგალითად, არისტოტელეს მიხედვით, მიწიერი და ზეციური სამყაროები, ანუ როგორც ნეოპლატონიკოსები იტყოდნენ, მთვარისზედა და მთვარისქვეშა სამყაროები, ერთმანეთისგან პრინციპულად განსხვავდება, მაგრამ ამ განსხვავების საფუძველს არ შეადგენს ის, რომ თითქოს ერთი ხილული იყოს და მეორე უხილავი, არამედ ის, რომ ციურ სამყაროს მარადიული და უცვლელი კანონები მართავს და ზეციური არსებულნი ნარევალნი არიან, განსხვავებით მიწიერ საგანთაგან, რომელთაც ცვალებადობა ახასიათებთ. ამისგან განსხვავებით, შუა საუკუნეების ფილოსოფია ერთმანეთისგან მკვეთრად მიჯნავს ხილულ და უხილავ, გრძნობად და ზე-გრძნობად სამყაროებს; ამდენად, იგი არსებულების ორ ნაწილად გაყოფის სრულიად სხვა პრინციპს ემყარება.

აქედან გამომდინარეობს მესამე მნიშვნელოვანი ასპექტი, კერძოდ კი, რწმენის ცნების ის არსებითი ტრანსფორმაცია, რომელიც შუა საუკუნეებში ხდება. რწმენა („πίστις“) ანტიკურობაში არ გულისხმობს რაღაც ზე-გრძნობადთან, უხილავთან მიმართებას. გვიანი ანტიკური ხანის ფილოსოფიაში რწმენა ხშირად განმარტებულია, როგორც რაღაცის წვდომა ისე, როგორც ის გვევლინება, გვაჩვენებს თავის თავს. მაშასადამე, რწმენა სწორედაც რომ ხილულ არსებულთა სფეროში მოქმედებს. ამის საპირისპიროდ, ქრისტია-

პროცესორი თანხიზ ირამაძე

ნობაშირწმენა გაიგება სწორედ როგორც წვდომა ზე-გრძნობადისა, მინდობა ზე-გრძნობადისადმი, რომელიც ადამიანის სიცოცხლის არს შეადგენს და გაიაზრება როგორც სიყვარული. აქედან გა-მომდინარე, მოხდა ცოდნასა და რწმენას შორის მკვეთრი განსხვავება. ფილოსოფიური ლოგოსი უნდა გავიგოთ და გავაცნობიეროთ, ხოლო ქრისტიანული ლოგოსი კი უნდა ვირწმუნოთ. ქრისტიანობაში საქმე ეხება ადამიანის ხსნას და ჭეშმარიტებაც ამ სახით გაიგება.

ამ სამი არსებითი განმასხვავებელი ასპექტი-დან (პიროვნული აბსოლუტის აღიარება, გრძნობადი და ზე-გრძნობადი სამყაროების მკვეთრი გამიჯვნა, რწმენის ახლებური გააზრება) ლოგიკურად გამომდინარეობს შეუა საუკუნეების ფილოსოფიის მთავარი პრობლემატიკაც. ეს გახ-ლავთ საკითხი იმის შესახებ:

1) თუ როგორ უნდა გავიაზროთ ღმერთის პი-როვნულობა,

2) თუ რა მიმართებაშია სასრული და უსასრულო არსება,

3) თუ რა მიმართებაშია ცოდნა და რწმენა.

შეუა საუკუნეების ფილოსოფიაში ამ კითხვებზე სხვადასხვა სახის პასუხია, მაგრამ მაინც გა-მოიკვეთა რაღაც საერთო, დამაკავშირებელი ტენდენციები.

ამ კითხვების გარშემო შეუა საუკუნეების ფი-ლოსოფიაში სამი ძირითადი სკოლა გამოიყოფოდა: შეუა საუკუნეების პლატონიზმი, შეუა საუკუნე-ების არისტოტელიზმი და შეუა საუკუნეების ნეოპლატონიზმი. ეს სამი მიმართულება ფიქსირდება შეუა საუკუნეების არა მხოლოდ ქრისტიანულ, არამედ ისლამურ და ებრაულ ფილოსოფიებშიც. შეუა საუკუნეების პლატონიზმი, ისევე, როგორც შეუა საუკუნეების არისტოტელიზმი და ნეოპლატონიზმის, არისტოტელიზმისა და ნეოპლატონიზმის გა-

დამუშავების საფუძველზე. თუმცა, შეუა საუკუნე-ების ქრისტიანულ არისტოტელიზმზე დიდი გავ-ლენა მოახდინა აგრეთვე არაბულმა არისტოტე-ლიზმაც, ხოლო არისტოტელიზმის ბიზანტიურ ვერსიებზე კი იოანე დამასკელის ფილოსოფიამ. შეუა საუკუნეების პლატონიზმსა და ნეოპლატო-ნიზმის შექმნაზე განუზომლად დიდია ე.წ. „არე-ოპაგიტული კორპუსის“ გავლენაც. ამასთან, ეს სამი სკოლა არ უნდა გავიაზროთ, როგორც სამი ერთმანეთთან უკიდურესად დაპირისპირებული თვალსაზრისი. ისინი პრინციპულად იზიარებენ შეუა საუკუნეების მსოფლმხედველობის მთავარ ამოსავალ პრინციპებს, რომელთა შორისაცაა აბ-სოლუტური პიროვნული სანყისის - ღმერთის - აღიარება, სამყაროს ორ ნაწილად გამიჯვნა და სამყაროს იერარქიული სტრუქტურის აღიარება.

იერარქიულობის იდეა, რომელიც შეუა საუკუ-ნეებში ანტიკურობიდან შემოვიდა „არეოპაგი-ტულ კორპუსში“ გადამუშავებული გზით, მსჯვა-ლავს არა მხოლოდ სამყაროს შეუა საუკუნეობრივ გაგებასა და ხედვას, არამედ შეუა საუკუნეების სოციალურ ორგანიზაციასაც და ცოდნის შეუა-საუკუნეობრივ სისტემას. შეუასაუკუნეობრივი აზროვნების მიხედვით, ცოდნის სისტემაც ისევე იერარქიულია, როგორც სამყარო. თუკი ეს ასეა, მაშინ ისმის შემდეგი კითხვა: რით განსხვავდება ერთმანეთისაგან შეუასაუკუნეობრივი პლატო-ნიზმი, არისტოტელიზმი და ნეოპლატონიზმი?

აღსანიშნავია, რომ ისინი იმდენად არა საგნის გააზრების წესით განსხვავდებიან ერთმანეთი-საგან, რამდენადაც ამ გააზრების აქცენტებით. პლატონიზმისა და ნეოპლატონიზმისთვის ამო-სავალი პრინციპი, რომლის მეშვეობითაც შემეც-ნება უნდა სწვდეს ღმერთს, არის ადამიანური სული; ადამიანი ულრმავდება რა საკუთარ სულს, ამავე დროს, მიღის ღმერთის შემეცნებისაკენ. მა-შასადამე, პლატონიზმისა და ნეოპლატონიზმის მიხედვით, შემეცნებისას უნდა ამოვიდეთ ადა-მიანის სულიდან; აქედან გამომდინარე, გასაგე-ბია, რომ გარესამყაროს შემეცნება ამ სკოლაში შედარებით ნაკლებ აქტუალურია. ამის საპირის-პიროდ, არისტოტელიზმი ამტკიცებს, რომ ღმერ-თისაკენ მიმავალი გზა იმდენად სულზე არ გადის, რამდენადაც სამყაროზე; სამყარო ღმერთის ისე-თივე ქმნილებაა, როგორც ადამიანური სული და ამიტომ მისი შემეცნებიდან შეგვიძლია გადავი-დეთ ღმერთის შემეცნებაზე.

შეუა საუკუნეების ქართულ ფილოსოფიაში პლატონისა და არისტოტელეს დიდი ინტერესით შეისწავლიდნენ, მაგრამ ორივე ფილოსოფოსი და

მათი მოწაფეები ქრისტიანული პერსპექტივიდან განიმარტა. ამის შედეგად პლატონისა და არისტოტელეს მოძღვრებებმა ქართულ აზროვნებაში სპეციფიკური ტრანსფორმაცია განიცადა და ქრისტიანული ფილოსოფიის კონტექსტში იქნა წარმოდგენილი.

ამდენად, შეა საუკუნეების ქართულ ფილოსოფიაში ანტიკური ხანის პლატონიზმი და არისტოტელიზმი კომბინირებული სახით გვევლინება

და ე.ნ. „ქრისტიანული ნეოპლატონიზმის“ (იოანე პეტრინი და სხვ.) სახით განიცდის განსაკუთრებულ აღმავლობას.

თენგიზ ირემაძე
ახალი საქართველოს
უნივერსიტეტის პროფესორი,
კავკასიური ფილოსოფიისა და
თეოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი
არქივის დირექტორი